

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Alicia Persson

Vetorätt inom internationella organisationer
– en undersökning av vetorättens definition med utgångspunkt i
statssuveräniteten

LAGF03 Rättsvetenskaplig uppsats

Kandidatuppsats på juristprogrammet
15 högskolepoäng

Handledare: Marja-Liisa Öberg

Termin: VT 2020

Innehåll

SAMMANFATTNING	3
ABSTRACT	4
FÖRORD	5
1. INLEDNING	6
1.2 Syfte och frågeställning.....	6
1.3 Avgränsning	6
1.4 Metod och material.....	7
1.5 Forskningsläge.....	8
1.6 Disposition.....	9
2. STATSSUVERÄNITET	9
2.1 Principen om statssuveränitet.....	9
2.2 Statssuveränitet och internationella organisationer	10
3. INTERNATIONELLA ORGANISATIONER	11
3.1 Definition.....	11
3.2 Internationella organisationer och internationell rätt.....	12
3.3 Medlemskap	12
3.4 Beslutsfattande	14
4. VETORÄTT	15
5. VETORÄTTEN I INTERNATIONELLA ORGANISATIONER	16
5.1 Vetorätten i Europeiska unionen	16
5.1.1 Europeiska unionen och statssuveränitet.....	16
5.1.2 Vetorättens roll i Europeiska unionen	17
5.2 Vetorätten i Förenta nationerna	18
5.2.2 Vetorättens roll i Förenta nationerna.....	19
5.3 Vetorätten i Internationella valutafonden.....	21
5.3.1 Internationella valutafonden och statssuveränitet.....	21
5.3.2 Vetorätt inom Internationella valutafonden.....	22
6. ANALYS	23
7. SLUTSATSER	26
KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	27

Sammanfattning

Internationella organisationer är ett fenomen som vuxit fram främst på senare tid. De har blivit en naturlig del av den internationella rätten och ses som väsentliga aktörer på den internationella arenan. Ett medlemskap i en internationell organisation ger en stat flera fördelar men vanligtvis innebär det även ett bortfall av statens suveränitet som ges upp till förmån för organisationens överstatlighet, något som är avskräckande för staterna. För att hantera denna situation har internationella organisationer sökt lösningar främst vad gäller deras beslutsfattandeprocesser. Olika metoder för röstning har vuxit fram för att motverka att staters suveränitet helt överges samtidigt som organisationen behåller en stor del av sin överstatlighet. En röstningsmetod som används är vetorätt. Denna uppsats undersöker hur vetorätten som röstningsmetod påverkar staters suveränitet inom internationella organisationer och hur vetorätten som instrument, baserat på statssuveränitet, kan definieras.

Frågeställningen har besvarats genom en komparativ analys av hur vetorätten används och hur den påverkar staters suveränitet i tre olika internationella organisationer: Europeiska unionen, Förenta nationerna och Internationella valutafonden. Inom Europeiska unionen har alla medlemsstater vetorätt inom de beslutsfattandeprocesser där enhällighet används som röstningsmetod. Detta innebär att alla stater har möjlighet att skydda och bevara sin suveränitet, en viktig princip för att jämställa medlemsstaterna. Inom Förenta nationerna har endast fem stater vetorätt. Detta har en historisk förklaring där de fem segrande staterna efter andra världskriget vägrade ansluta till organisationen om de inte erhöll veto. Deras medlemskap behövdes för att säkerställa organisationens effektivitet. Dessa fem stater har kontroll över både sin egen suveränitet och andra medlemsstaters. Internationella valutafonden använder sig av viktad röstning och ett effektivt veto har endast uppnåtts av en stat, trots att detta inte var avsikten med systemet från början. Gemensamt för de tre organisationerna är att de stater som innehar vetorätt har god kontroll över sin suveränitet då de kan stoppa beslut som de anser är negativa och därmed skydda sig från andra staters intrång i deras statssuveränitet. Slutsatsen blir att vetorätt kan definieras som ett suveränitetsbevarande instrument inom internationella organisationer om det används på detta sätt.

Abstract

International organizations are a phenomenon that has developed foremost recently. They have become a natural part of international law and are viewed as essential actors on the international arena. A membership gives a state multiple benefits but usually also implicates a loss of state sovereignty in favor to the advantage of supranationalism, which sometimes prohibits the states. To manage this situation international organizations have sought solutions mainly concerning their decision-making processes. Different methods of voting have developed to counteract the complete loss of state sovereignty for the members while simultaneously keeping the level of supranationalism high. One voting method currently in use is veto power. This essay analyzes how veto power as a voting method affects state sovereignty within international organizations and how veto as an instrument, based on state sovereignty, can be defined.

The subject of the essay has been researched by making a comparative analysis of how veto is used and affects state sovereignty in three different international organizations: the European Union, the United Nations and the International Monetary Fund. In the European Union, all member states possess veto power within the decision-making processes where unanimity is the chosen voting method. Therefore all states have the opportunity to protect and preserve their sovereignty, an important principle for equal treatment of the member states. In the United Nations only five member states hold the power of veto. This has an historical explanation, as the five victorious states after the second world war refused to join the organization if they did not obtain veto power. Their memberships were required to ensure the efficiency of the organization. These five states have control of their own state sovereignty as well as the sovereignty of other member states. The International Monetary Fund applies weighted voting and an effective veto has only been achieved by one member state, although this was not the intention with the system to begin with. The common characteristic within these three organizations is that the states who possess veto power have an adequate control over their sovereignty as they are able to stop decisions that are considered negative and consequently protect themselves from other states' infringements. The conclusion is that veto power can be defined as an instrument that can preserve state sovereignty within international organizations if it is used in this way.

Förord

Jag vill först och främst tacka min handledare Marja-Liisa Öberg för inspiration och vägledning i ett svåröverskådligt ämne. Jag vill även tacka min familj och mina vänner för att de har stått ut med utdragna diskussioner och korrekturläsning. Ett särskilt tack till Erika Redelius som hållit min motivation uppe under uppsatsskrivandets tid.

1. Inledning

Förekomsten av internationella organisationer är något vi tar för givet i modern tid. Vi ser dem som en naturlig del av världspolitiken och den internationella rätten. Internationella organisationer har emellertid vuxit fram och fått en stor betydelse främst på senare tid. Innan deras framväxt var staterna de enda juridiska personerna inom internationell rätt. Numera är internationella organisationer aktörer på den internationella arenan och påverkar utvecklingen av den internationella rätten.

Det finns en mängd olika typer av internationella organisationer, både statliga och icke-statliga. Vad gäller de statliga organisationerna innebär ett medlemskap många gånger att staten får avstå från en del av sin suveränitet till förmån för att lösa gemensamma internationella problem. Medlemsstaterna är generellt kritiska mot att lämna ifrån sig makt och olika organisationer behandlar bortfallet av suveränitet på olika sätt. Ett sätt är genom att införa vetorätt till vissa länder i beslutsfattandeprocesser. Vetorätt är dock en kontroversiell fråga eftersom det kan leda till att länderna inte blir likställda, vilket ofta annars är utgångspunkt inom organisationerna. Denna uppsats undersöker därför vetorätten som ett juridiskt instrument för att bevara staters suveränitet i internationella organisationer. Undersökningen görs genom en komparativ analys av hur vetorätten används inom tre olika internationella organisationer och hur detta påverkar medlemsstaternas suveränitet.

1.2 Syfte och frågeställning

Syftet med denna uppsats är att genom ett komparativt perspektiv undersöka hur staters suveränitet påverkas genom medlemskap inom internationella organisationer. Vidare syftar uppsatsen till att undersöka hur vetorätt kan användas som instrument vid beslutandeprocesser för att bevara suveräniteten.

För att uppfylla syftet ställs följande frågeställning: hur ska vetorätt definieras utifrån statsuveräniteten vid beslutsfattande inom internationella organisationer?

1.3 Avgränsning

Internationella organisationer är ett stort område som påverkar länder ur många olika aspekter. Även beslutsfattandeprocesser och vetorätt inom internationella organisationer är ett brett område. En avgränsning till hur medlemskap i internationella organisationer påverkar

just stater suveränitet och hur veto kan bevara suveräniteten har därför varit en nödvändig avgränsning för att kunna bearbeta materialet.

Uppsatsen fokuserar på vetospelare, alltså de aktörer som kan förhindra ett beslut som ändrar rådande situation. Avgränsning har gjorts till vetospelare inom de internationella organisationerna och inte hur inhemska vetospelare påverkar statens agerande i de internationella organisationerna.

Vad gäller valet av de internationella organisationer jag undersökt var utgångspunkten Förenta Nationerna, eftersom användandet av vetorätten där varit föremål för kritik. Vetorätt förekommer endast i säkerhetsrådet; det är alltså detta organ och dess användning av vetorätten som kommer att analyseras. Europeiska unionen valdes eftersom det är en enorm organisation med flera olika komplexa beslutsfattandeprocesser. Egentligen räknas inte Europeiska unionen som en internationell organisation per definition och den är ensam av sitt slag i världen, men eftersom den startades som en traditionell internationell organisation valdes den likväl. Vetorätt förekommer inom olika organ och på olika sätt inom organisationen, men analysen har avgränsats till att endast behandla vetorätten inom ministerrådet samt en kommentar om röstning inom Europaparlamentet. Internationella valutafonden valdes eftersom röstningssystemet skiljer sig från de två andra organisationerna då det är baserat på landets bruttonationalprodukt m.m., samt att vetorätt egentligen inte var tänkt att finnas men indirekt ges till en viss stat på grund av dess ekonomiska resurser.

1.4 Metod och material

För att besvara frågeställningen kommer en rättsanalytisk metod att användas. En rättsanalytisk metod ger mer frihet än till exempel en rättsdogmatisk metod och presenterar möjligheten att analysera rätten på djupet. En naturlig del av den rättsanalytiska metoden är att kritisera rätten. Utgångspunkten är att det inte finns något rätt svar utan att det finns flera lösningar på rättsliga problem, vilket ger en öppen diskussion kring ämnet.¹ Tillika kommer en komparativ metod att användas för att jämföra vetorätten inom de olika organisationerna. För att en komparativ metod ska vara meningsfull krävs att de objekt som jämförs har en gemensam nämnare, även kallad *tertium comparationis*.² I detta fall är den gemensamma

¹ Se Sandgren (2018) s. 51

² Se Bogdan (2012) s. 46.

nämnamnaren användandet av vetorätten i beslutsfattandeprocesserna. Organisationerna går därför att jämföra trots att de i stora drag fungerar olika. Den komparativa analysen hindras inte av att vetorätten har olika utformning i de olika organisationerna, utan detta bidrar till analysen och den gemensamma nämnamnaren kvarstår.³

Majoriteten av materialet är på engelska på grund av den stora mängd internationella forskning som finns på området. Även om de flesta författare skriver objektivt om internationella organisationer och statssuveränitet har materialet behandlats kritiskt eftersom risk finns för att skriva om internationella fenomen utifrån sina egna och sitt lands erfarenheter. Det finns även delade åsikter kring statssuveränitet och fördelarna och nackdelarna med överstatlighet, vilket gör att det är viktigt att hålla isär den objektiva beskrivningen av begreppen och kritiken mot dem. Det finns flera olika teorier om statssuveränitet och internationella organisationers funktion. I vissa fall är delar av områdena inte klarlagda eller så är forskarna oense om till exempel vad gäller definitionen av en internationell organisation. I dessa fall har jag utgått ifrån åsikterna som majoriteten av forskarna står bakom. Jag har försökt att utgå från en mängd olika källor för att få fler perspektiv.

1.5 Forskningsläge

Eftersom området är internationellt präglad finns det mycket forskning tillgänglig från hela världen. Suveränitet är ett begrepp som existerat länge, följaktligen finns det mycket forskning. Detta inkluderar både äldre forskning och forskning som utgår från nutida förutsättningar. Suveränitet har diskuterats både inom juridiken och statsvetenskapen vilket har gett olika perspektiv på begreppet.⁴

Internationella organisationer är något som vuxit fram främst under 1900-talet och forskningen kring detta är således modern och tar utgångspunkt i nutiden. Eftersom internationella organisationer, i jämförelse med äldre begrepp som suveränitet, är ett relativt nytt fenomen fokuserar mycket forskning på utvecklingen av organisationerna och hur framtiden kommer att se ut samt kritik av dagens situation.⁵

³ Se Bogdan (2012) s. 49.

⁴ Det finns flera forskare som bidragit till forskningen inom suveränitet, se t.ex. Stephen Krasner.

⁵ Det finns flera forskare som bidragit till forskningen inom internationella organisationer, se t.ex. Nigel D. White, José Alvaréz och Jan Klabbers.

Det finns forskning om vetorätt gjord på statsvetenskapens område. Forskningen har främst utgått från vetospelarteorin⁶ där fokus legat på vetorätten inom länders politiska system, men teorin har tillämpats även på andra typer av system så som internationella organisationer. Däremot är det svårt att hitta forskning gjord på vetorätt som ett teoretiskt begrepp. Forskningen fokuserar främst på hur vetorätt används och inte definitionen.

Forskning om relationen mellan vetorätt och suveränitet inom internationella organisationer är svårt att finna. Däremot finns det mycket forskning gjord på hur staters suveränitet påverkas av medlemskap inom internationella organisationer, där bland annat enhällighet har diskuterats som röstningsmetod i förhållande till statssuveränitet. Det verkar följaktligen finnas en lucka vad gäller forskning kring vetorättens påverkan på statssuveränitet inom internationella organisationer.

1.6 Disposition

Uppsatsen börjar med att gå igenom principen om statssuveränitet, hur den utvecklats och vad den innebär. Därefter klargörs vad en internationell organisation är, hur medlemskap erhålls och hur beslutsfattande går till. Sedan jämförs tre olika internationella organisationer i hur medlemskap påverkar en stats suveränitet och hur vetorätt används för att behandla bortfallet. Därefter följer en analys av vetorätten som ett juridiskt instrument samt dess definition och betydelse för statssuveräniteten inom internationella organisationer.

2. Statssuveränitet

2.1 Principen om statssuveränitet

Suveräna stater har vuxit fram under de senaste århundradena med utgångspunkt i den westfaliska freden 1648.⁷ Detta var en fredskongress som avslutade det trettioåriga kriget och anses ofta vara startpunkten för suveräna stater så som de ser ut idag.⁸ Suveräna stater hade lättare att skydda sig från angrepp och att beskatta sina medborgare vilket gjorde att de växte sig starka och ansågs därför vara överlägsna andra institutionella strukturer.⁹ Begreppet statssuveränitet diskuterades av flera filosofer. Under 1500-talet var den politiske filosofen

⁶ Se här främst George Tsebelis.

⁷ Se Fioretos (2017) s. 42.

⁸ Se Milton, Axworthy & Simms (2019) s. 76.

⁹ Ibid. s. 40.

Jean Bodin mest aktiv i diskussionen. Bodin ansåg att suveräniteten var centraliserad men att kungen, suveränen över staten, trots det var bunden av naturrätten. Under 1600-talet började naturrättsfilosofen Hugo Grotius diskutera rätt mellan stater, vilket var startpunkten för folkrätten. Slutligen kombinerades dessa idéer i och med filosofen Thomas Hobbes tankar under mitten på 1700-talet, som påbörjade diskussionen om just statssuveränitet. Detta föll sig naturligt med utvecklingen av nationalismen i Europa. Statssuveräniteten utvecklades till att bli en central pelare inom den internationella rätten.¹⁰

Statssuveränitet kan delas upp i tre delar, internationell juridisk suveränitet som ger en stat rätt att skriva på avtal och vara medlem i internationella organisationer, westfalisk suveränitet som innebär att staten har suveränitet över sitt territorium i förhållande till andra stater och slutligen inrikes-suveränitet, som ger staten rätt att kontrollera aktiviteter på sitt territorium. Det är möjligt för en stat att inneha en eller flera av dessa olika typer av suveränitet.¹¹

2.2 Statssuveränitet och internationella organisationer

En suverän stat har exklusiv rätt att sätta upp regler och skydda sig, vilket gör att staten som utgångspunkt är totalt självständig från andra stater och organisationer.¹² Den enda politiska auktoriteten på den internationella arenan var den suveräna staten, men detta ändrades då internationella organisationer började växa fram.¹³ Staterna fick en möjlighet att överlämna en del av sin suveräna makt genom att ingå avtal med andra stater, detta till förmån för att kunna lösa gemensamma gränsöverskridande problem. Avtalen sluts genom att utnyttja den internationella juridiska suveräniteten och genom avtalen blir staten underkastad de regler som gäller i den internationella organisationen.¹⁴ Avtalen ger upphov till internationella förpliktelser för staten. Det är endast suveräna beslutsfattande enheter som kan ta på sig internationella förpliktelser, eftersom det endast är dessa suveräniteter som kan förelägga sina medborgare att följa förpliktelserna utan att en annan suverän beslutsfattande enhet utövar inflytande över besluten.¹⁵

¹⁰ Se Head (2019) s. 734 f.

¹¹ Se Fioretos (2017) s. 41.

¹² Se Vunici (2019) s. 81.

¹³ Se Collins & White (2011) s. 214.

¹⁴ Se Fioretos (2017) s. 41.

¹⁵ Se Heller & Dyzenhaus (2019) s. 160.

Det finns väldigt många olika internationella organisationer idag, och många stater har medlemskap i flera av dem. Statssuveränitetens styrka har avtagit genom att överstatliga lagar har vuxit fram i dessa internationella organisationer.¹⁶ Staterna är mer begränsade i hur de kan använda sig av sin suveränitet då de är underkastade den internationella organisationens regler och de avtal de skrivit på.¹⁷ På grund av staternas medlemskap i internationella organisationer är det svårare för dem att stödja sig på argument kring suveränitet för att rättfärdiga handlingar som går emot det internationella samfundets värderingar.¹⁸

3. Internationella organisationer

3.1 Definition

Tidigare ansågs endast stater kunna vara juridiska personer inom internationell rätt. Det var endast stater som kunde inneha rättigheter och skyldigheter samt skriva bindande avtal.¹⁹ Denna syn har förändrats sedan framväxten av olika internationella organisationer under 1800- och 1900-talen. Staternas suveränitet var stark men det ansågs vara nödvändigt att ge upp en del av denna suveränitet till förmån för möjligheten att lösa gemensamma problem inom olika områden, som till exempel transport och kommunikation. Under 1900-talet blev internationella organisationer viktiga instrument för att upprätthålla fred och säkerhet som en konsekvens av världskrigen.²⁰ Idag finns det internationella organisationer över hela världen och i princip alla aktiviteter med internationell prägel är påverkade av internationella organisationer och deras verksamhet.²¹

Det finns flera problem kopplade till internationella organisationer. Ett problem är att definiera vad en internationell organisation är och vilka typer av sammanslutningar som räknas som internationella organisationer och därmed har kapacitet att ingå avtal och inneha rättigheter. Det finns ingen klar definition men det finns vissa riktlinjer.²² Generellt sett måste en sammanslutning, för att kunna räknas som en internationell organisation, vara upprättad genom ett traktat mellan stater och staterna måste vara medlemmar.²³ Att det är stater som är medlemmar är huvudregeln men det kan finnas andra organisationer som är medlemmar men

¹⁶ Se Head (2019) s. 729.

¹⁷ Se Kreijen m.fl. (2002) s. 31.

¹⁸ Se Collins & White (2011) s. 311.

¹⁹ Se Detter (1965) s. 19.

²⁰ Se Klabbers (2015) s. 17 ff.

²¹ Ibid. s. 1.

²² Ibid. s. 6.

²³ Se Morgenstern (1986) s. 19.

har en lägre status.²⁴ Det finns tillika internationella organisationer som har upprättats genom andra former än traktat, även om det råder delade meningar angående om dessa sammanslutningar ska räknas som internationella organisationer.²⁵

En annan del som krävs av en internationell organisation är att det förekommer organ och liknande makthavande institutioner som är autonoma i förhållande till medlemsstaterna.²⁶ Dessa organ ska vara permanenta och ha möjlighet att uttrycka sina åsikter och sin vilja.²⁷ Det kan dock vara svårt att avgöra huruvida ett organ är självständigt i den mån som krävs, då självständighet är ett abstrakt begrepp.²⁸

3.2 Internationella organisationer och internationell rätt

Internationella organisationer existerar inte i ett vakuum, utan de måste förutom sina interna regler även följa internationella regler och överenskommelser. Regler för internationella organisationer är dock underutvecklade och därmed måste regler inhämtas från andra rättsområden, huvudsakligen folkrätten. Det finns tre typer av folkrättsliga regler som internationella organisationer måste följa: immunitetsregler för stater, regler kring diplomatisk immunitet och traktaträtt.²⁹

Ett problem för internationella organisationer är att de ofta saknar regler om internationell privaträtt.³⁰ Det är omdiskuterat hur denna lucka ska fyllas. En del argumenterar för att det är upp till den internationella organisationen vilket regelverk denna vill följa, andra för att det ska vara generella principer inom juridiken som är avgörande. Ingen av lösningarna är oproblematiske.³¹

3.3 Medlemskap

Under vilka förutsättningar en stat kan bli medlem i en internationell organisation avgörs av den organisationens traktat. Detta gör att medlemsprocessen och vilka som accepteras som medlemmar ser olika ut baserat på organisationen. Till exempel accepterar en del

²⁴ Se Harrington (2018) s. 32.

²⁵ Se Morgenstern (1986) s. 21.

²⁶ Ibid. s. 22.

²⁷ Se Detter (1965) s. 19.

²⁸ Se Klabbers (2015) s. 13.

²⁹ Se Morgenstern (1986) s. 3 f.

³⁰ Ibid. s. 36.

³¹ Ibid. s. 39 f.

organisationer både stater och andra organisationer som medlemmar, medan vissa organisationer endast ger medlemskap till stater. Generellt sett måste den nya medlemmen acceptera de förpliktelser som följer på medlemskapet och ha förmågan att se till att dessa följs. Givetvis måste den enhet som ansöker om medlemskap inneha juridisk suveränitet för att kunna skriva under organisationens traktat.³²

I en organisation delas ofta medlemsstaterna upp mellan originella medlemmar, som varit medlemmar från början, och de stater som blivit medlemmar senare. Denna uppdelning har ingen egentlig juridisk betydelse i de flesta organisationer.³³ Det finns även olika typer av medlemskap. Ett exempel är att en stat kan få observerar-status i en internationell organisation, vilket inte ger några rättigheter eller skyldigheter men däremot en insyn i organisationen och dess arbete. Det finns även delmedlemskap, medlemskap som ger begränsade rättigheter och kan leda till ett fullt medlemskap i framtiden, samt partiellt medlemskap vilket ger medlemskap endast i vissa organ i organisationen.³⁴

Hur ett medlemskap avslutas beror, precis som vid anslutningen, på organisationens traktat. Ett medlemskap kan till exempel avslutas genom frivilligt frånträde eller termination.³⁵ Detta förutsätter att det är medlemsstaten som vill avsluta medlemskapet. En annan situation är om en medlemsstat bryter mot sina förpliktelser enligt de traktat som den skrivit under. Det finns olika uppfattningar om hur detta ska hanteras. Att utesluta en stat är visserligen ett tydligt uttryck för organisationens värderingar men å andra sidan gör det att organisationen förlorar kontrollen över medlemsstaten. Om en medlemsstat exempelvis bryter mot mänskliga rättigheter kan det vara bättre att inte utesluta medlemmen då detta kan leda till att överträdelserna av rättigheterna fortsätter. Istället är det bättre att behålla staten i organisationen men införa sanktioner som till exempel förlusten av rösträtt inom vissa organ, eftersom detta gör att staten fortfarande befinner sig inom organisationens kontroll. Organisationen har då möjlighet att sätta press för att få medlemsstaten att sluta med överträdelserna.³⁶

³² Se Klabbers (2015) s. 91 f.

³³ Ibid. s. 90.

³⁴ Ibid. s. 96.

³⁵ Ibid. s. 110.

³⁶ Se Morgenstern (1986) s. 53.

Ett problem i vissa internationella organisationer är att en enhet kan uppfylla alla krav som krävs för medlemskap enligt traktaten, men likväl inte få medlemskap på grund av politiska spänningar med andra stater. Detta gäller organisationer som använder röstning som metod för att acceptera nya medlemsstater. Ett annat problem är att en del internationella organisationer endast accepterar stater som medlemmar. Vad som är en stat definieras sällan i dess traktat. Vad som är en stat får då avgöras med internationell sedvanerätt där det förekommer olika uppfattningar om definitionen.³⁷

3.4 Beslutsfattande

En stat får flera fördelar genom att vara medlem i en internationell organisation. Det ger stater en möjlighet att granska sig själva och upprätthålla internationella standarder. Det ger även mindre stater en röst i större sammanhang där de annars inte hade haft mycket att säga till om.³⁸ De får rösta när beslut ska tas och därmed möjlighet att framföra sina värderingar och prioriteringar.³⁹

Det är ingen lätt uppgift att fatta beslut inom en stor organisation med medlemsstater som har olika kultur, historia och förutsättningar. Beslut fattas oftast med röstning. Hur röstning görs och vilken vikt olika röster har avgörs av organisationens traktat. Det ser därför väldigt olika ut från organisation till organisation vilka stater som har den egentliga auktoriteten.⁴⁰ Det finns olika röstningsmetoder, dessa brukar delas in i enhällighet, majoritet och majoritet i kombination med vetorätt.⁴¹ En organisation kan även använda olika röstningsmetoder för olika typer av beslut, som att exempelvis kräva enhällighet för större beslut men nöja sig med majoritet för mindre viktiga beslut.⁴² En ytterligare röstningsmetod är viktad röstning, som baseras på att vissa länders röster ska väga tyngre än andras. De viktade rösterna baseras på olika faktorer, till exempel statens investering och engagemang i organisationen.⁴³

Den röstningsmetod som är mest ifrågasatt är just vetorätten. Det ifrågasätts varför vissa medlemsstaters röster ska vara mer värda än andras, synnerligen i organisationer som värnar om staters lika suveränitet.

³⁷ Se Klabbers (2015) s. 91 f.

³⁸ Se Harrington (2018) s. 31.

³⁹ Ibid. s. 39.

⁴⁰ Ibid. s. 39 f.

⁴¹ Se Collins & White (2011) s. 201.

⁴² Se Harrington (2018) s. 40.

⁴³ Se Klabbers (2015) s. 180.

4. Vetorätt

Vetorätt ger en möjlighet för vissa aktörer att stoppa beslut som ändrar *status quo*, alltså det nuvarande läget. Dessa aktörer kallas för vetospelare⁴⁴ och är grunden inom vetospelarteorin, den ledande modellen för vetorätt. Vetospelarteorin har främst utvecklats av statsvetaren George Tsebelis och har använts för att analysera olika politiska system, främst staters politiska system. Teorin har dock applicerats på andra typer av system, även internationella organisationer. Även Tsebelis hävdar att teorin är tillämplig på internationella organisationer och nämner själv EU som exempel.⁴⁵

Vetospelarna är utgångspunkten inom vetospelarteorin. Dessa bestäms av den politiska institutionens konstitution. Det finns både individuella och kollektiva vetospelare och vetospelare som är ”*agenda setters*”. Dessa ”*agenda setters*” presenterar så kallade ”*take it or leave it*” förslag till andra vetospelare. Tsebelis använder flera andra begrepp inom teorin, som ”*the winset of the status quo*” vilket är de förändringar som kan ersätta *status quo*. Begreppet relaterar till vetospelare genom att de förändringar som kan göras är små när det finns många vetospelare som dessutom står långt ifrån varandra ideologiskt sett. När stora förändringar är omöjliga ger detta policystabilitet. Policystabiliteten relaterar även till ”*agenda setters*” genom att ju starkare policystabilitet desto mindre betydelse får ”*agenda setters*”. Om vi känner till vad vetospelarna föredrar, *status quo* och vilka som är ”*agenda setters*” kan vi förutse resultatet av en beslutsfattandeprocess relativt väl.⁴⁶ Vetospelarteorin kan med fördel användas för att jämföra olika system som utåt sett är väldigt olika till exempel vad gäller regim, partisystem eller kultur eftersom teorin använder andra begrepp som finns oavsett politiskt system. Fokus ligger på konstellationen av vetospelare som förklarar policystabiliteten som i sin tur påverkar olika attribut inom ett politiskt system.⁴⁷

Det finns andra uppfattningar och synsätt på vetorätten än vetospelarteorin, men den gemensamma faktorn är att vetospelare förmodligen kommer använda sin makt till att värna om sina egna intressen. Av detta följer att om det finns flera vetospelare som har olika intressen kommer detta att försvåra beslutsfattandeprocessen och minimera chansen för en ändring av *status quo*.⁴⁸

⁴⁴ Se Tsebelis (2002) s. 2.

⁴⁵ Ibid. s. 11.

⁴⁶ Ibid. s. 2 f.

⁴⁷ Ibid. s. 5.

⁴⁸ Se Ganghoff (2011) s. 2 f.

5. Vetorätten i internationella organisationer

Vetorätten förekommer inom flera olika internationella organisationer. Den fyller dock olika syften. Nedan följer en genomgång och en jämförelse i hur vetorätten fungerar inom tre internationella organisationer för att visa på hur vetorätten kan användas som instrument för att lösa problemet med bortfall av statssuveränitet.

5.1 Vetorätten i Europeiska unionen

5.1.1 Europeiska unionen och statssuveränitet

Europeiska unionen (hädanefter EU) skapades som en konsekvens av andra världskriget⁴⁹ genom upprättandet av Europeiska kol- och stålgemenskapen 1951⁵⁰. Frankrike, Förbundsrepubliken Tyskland, Luxemburg, Belgien, Italien och Nederländerna skrev under den så kallade Shulmandeklarationen år 1950 som markerade starten för det europeiska samarbetet.⁵¹ Samarbetet skulle förhindra fler krig mellan medlemsstaterna genom gemensam kontroll över kol och stål, en förutsättning för krigsföring.⁵² Avsikten var tillika att skapa ett starkt samarbete som skulle fortsätta att utvecklas genom olika konkreta insatser men genom en långsam process.⁵³ Idag är EU ett utvecklat samarbete mellan 27 europeiska länder med mål som till exempel att främja fred, värna den kulturella och språkliga mångfalden i Europa och stärka den ekonomiska gemenskapen.⁵⁴

Det råder en diskussion om huruvida EU är en faktisk internationell organisation. EU har drag av både en internationell organisation där medlemsstaterna fyller en central roll och drag av en federal stat där det finns en central makt över den nationella. EU:s konstruktion är ensam av sitt slag i världen och flera försök har gjorts att kategorisera vilken typ av sammanslutning det ska klassificeras som. EU skapades under väldigt speciella omständigheter och organisationens struktur kan därför inte kopieras av andra sammanslutningar.⁵⁵ Från början startades dock EU som en traditionell internationell organisation⁵⁶ och därav har den tagits med i denna uppsats.

⁴⁹ Se Amato m.fl. (2019) s. 41.

⁵⁰ Se Tallberg (2010) s. 19.

⁵¹ Ibid. s. 20.

⁵² Se Tallberg (2010) s. 42.

⁵³ Se Amato m.fl. (2019) s. 42.

⁵⁴ Se McCormick & Olsen (2013) s. 3.

⁵⁵ Se Fioretos (2017) s. 47.

⁵⁶ Se Tallberg (2010) s. 12.

När stater blir medlemmar i EU använder de sin internationella juridiska suveränitet för att avtala bort stora delar av sin suveränitet. Istället för sin suveränitet accepterar de EU:s röstningsmetoder för beslutsfattande, staternas suveränitet minskas alltså till förmån för överstatlighet.⁵⁷ Däremot är vissa stater fortfarande kritiska till att överlåta allt för mycket makt till EU och vill bevara viss suveränitet. Suveränitet som princip försvinner inte genom medlemskap i EU, men suveräniteten reduceras.⁵⁸ Även om suveräniteten försvagas är EU som skapelse från början ett uttryck av staternas suveränitet.⁵⁹

5.1.2 Vetorrättens roll i Europeiska unionen

EU består av flertalet institutioner men EU:s institutionella triangel består av ministerrådet, parlamentet och kommissionen.⁶⁰ Främst ministerrådet är ansvarigt för lagstiftningsarbetet inom EU. Medlemsstaterna är representerade i ministerrådet genom varsin representant som kan fatta bindande beslut för staten. Ministerrådet fattar emellanåt beslut med enhällighet som princip, vilket innebär att alla representanter för medlemsstaterna måste rösta för förslaget för att beslut ska kunna fattas. Implikationen blir att alla medlemsstater har vetorrätt eftersom samtliga kan stoppa beslutet.⁶¹ Inom åtskilliga områden krävs dock endast kvalificerad majoritet för att ett förslag ska godkännas och allt fler områden går över till denna princip då enhällighet som röstningsprincip hämmar lagstiftningsprocessen.⁶²

Enhällighet som beslutsmetod har emellertid ett övertag. Den baseras på principen om att varje stat är suverän och inte kan bindas av beslut utan dess samtycke. Detta ger sammanhållning och harmoni bland medlemsstaterna då de anses vara jämställda.⁶³ Åsikterna kring medlemsstaternas vetorrätt går dock isär. De mindre länderna är skeptiska mot att byta system då deras röster genom vetorrätten har samma vikt som större länder. De större länderna tenderar att luta mer mot ett system där landets befolkning avgör dess inflytande vilket hade gett större länder mer makt. Beslutet att byta system måste tas med enhällighet vilket

⁵⁷ Se Fioretos (2017) s. 42.

⁵⁸ Se Raz (2017) s. 75.

⁵⁹ Se Krasner (1999) s. 28.

⁶⁰ Se Tallberg (2010) s. 15.

⁶¹ Ibid. s. 109 ff.

⁶² Se Collins & White (2011) s. 362.

⁶³ Se Klabbers (2015) s. 176 f.

försvårar processen, därav är det svårt att se att systemet med vetorätt till alla medlemsstater skulle ändras inom en snar framtid.⁶⁴

Röstning sker även inom andra typer av organ inom EU. Europaparlamentet är det organ som är den främsta företrädaren för EU:s medborgare.⁶⁵ Organets främsta uppgift är att granska lagförslag från kommissionen och skissera parlamentets ställning till förslaget.⁶⁶ Europaparlamentet består av 754 Europaparlamentariker som alla har varsin röst. Fördelningen baseras på medlemsstaternas befolkningsmängd vilket innebär att Europaparlamentet använder sig av viktad röstning. Rösterna är väl fördelade bland medlemsstaterna och i nuläget innehar ingen medlemsstat en så pass stor befolkning att vetorätt erhållits av någon.⁶⁷

5.2 Vetorätten i Förenta nationerna

5.2.1 Förenta nationerna och statssuveränitet

Förenta nationerna startades på ett liknande sätt som EU. Efter andra världskrigets slut fanns en stor vilja bland de segrande länderna att se till att fred upprätthölls och att fler krig inte skulle kunna förekomma. Detta syns i preambeln till FN-stadgan och är fortfarande ledande för vad organisationens syfte är.⁶⁸ FN-stadgan trädde i kraft 1945 och generalförsamlingen hade sitt första sammanträde 1946.⁶⁹

Organisationen strävar efter universalitet för att uppfylla sitt syfte; att upprätthålla fred.⁷⁰ Det ställs emellertid krav på medlemskap. Den sökande måste vara en stat, vara fredsälskande, förklara att staten accepterar förpliktelseerna som medföljer samt vara villig och ha möjlighet att faktiskt uppfylla förpliktelseerna. Beslut av medlemskap tas av generalförsamlingen.⁷¹ Medlemskap kan förloras frivilligt eller genom uteslutning. Stater kan även få sina rättigheter tillfälligt indragna genom suspension.⁷²

⁶⁴ Se Slapin (2011) s. 100.

⁶⁵ Se Tallberg (2010) s. 91.

⁶⁶ Ibid. s. 98.

⁶⁷ Ibid. s. 93 f.

⁶⁸ Se Fasulo (2015) s. 1.

⁶⁹ Se Ross (2008) s. 23.

⁷⁰ Ibid. s. 41.

⁷¹ Ibid. s. 44.

⁷² Ibid. s. 47 f.

Organisationen är uppbyggd av ett komplicerat och omfattande system med flera komponenter. De främsta och viktigaste organen är generalförsamlingen, säkerhetsrådet, internationella domstolen, sekretariatet och ekonomiska och sociala rådet.⁷³ Denna uppsats begränsar sig till säkerhetsrådet. Säkerhetsrådet är det organ som har det främsta ansvaret för att upprätthålla internationell fred och säkerhet.⁷⁴ Säkerhetsrådet består av fem permanenta medlemmar, USA, Kina, Storbritannien, Ryssland och Frankrike. Förutom dessa finns det tio icke-permanenta medlemmar som väljs av generalförsamlingen på en mandatperiod om två år. Säkerhetsrådet har mandat att ta juridiskt bindande beslut för medlemsstaterna och genomdriva dessa beslut genom sanktioner.⁷⁵

En viktig princip för organisationens medlemmar stadgas i artikel 2.1 i FN-stadgan: ”Organisationen grundar sig på principen om samtliga medlemmars suveräna likställdhet”.⁷⁶ Principen utvecklas i artikelns sjunde punkt som lyder: ” Ingen bestämmelse i denna stadga berättigar Förenta Nationerna att ingripa i frågor, som väsentligen falla inom vederbörande stats egen behörighet, eller kräver, att medlemmarna hänskjuta sådana frågor till lösning enligt denna stadga. Denna grundsats skall dock ej utgöra hinder för vidtagande av tvångsåtgärder jämlikt kapitel VII.”. Artikeln innebär att staterna till stor del behåller sin westfaliska suveränitet trots medlemskap. De tvångsåtgärder som anges i kap. VII i stadgan faller under säkerhetsrådets mandat att besluta om och inbegriper sanktioner och berättigande av användande av våld vid situationer som hotar freden. Detta är de enda handlingar som kan inkräkta på den westfaliska statssuveräniteten. En viktig del av denna artikel är att alla stater jämställs och anses ha lika stark westfalisk suveränitet.⁷⁷

5.2.2 Vetorättens roll i Förenta nationerna

FN:s viktigaste syfte är att bevara freden i världen, denna uppgift tillfaller följaktligen främst säkerhetsrådet enligt artikel 24 i FN-stadgan. Enligt artikel 27 i FN-stadgan krävs det, för att ett beslut ska bli bindande, att nio medlemmar i säkerhetsrådet röstar för beslutet och fem av dessa nio röster måste vara de permanenta medlemmarnas. De permanenta medlemmarna har således vetorätt. En medlemsstat som väljer att använda sig av vetorätten behöver inte ange

⁷³ Se Fasulo (2015) s. 8.

⁷⁴ Se Kaufmann (1980) s. 43.

⁷⁵ Se Weiss & Daws (2008) s. 141.

⁷⁶ Se Klappers (2015) s. 180.

⁷⁷ Se Fioretos (2017) s. 44.

orsaken. Det har varierat i vilken utsträckning medlemsstaterna har använt sig av sin vetorätt men Ryssland har använt vetorätten mest, främst under 1900-talet.⁷⁸

Syftet med att ge veto till de fem staterna var att säkerställa ett långsiktigt engagemang inom organisationen från staterna. Vid andra världskrigets slut var dessa stater stormakter efter att ha gått segrande ur kriget. Deras deltagande var essentiellt för att ge tyngd åt organisationen och för att organisationen skulle kunna genomföra ett effektivt arbete för att bevara världsfreden. De gavs ett ansvar genom sin permanenta plats i säkerhetsrådet men samtidigt privilegium genom vetorätten.⁷⁹

Det har framförts mycket kritik mot de permanenta medlemmarnas vetorätt. Vetorätten har kallats odemokratisk och missgynnande för utvecklingsländer som inte innehar denna makt. Vetorätten har även pekats ut som en av anledningarna till säkerhetsrådets passivitet och oförmåga att stoppa internationella konflikter, i kontrast till dess syfte.⁸⁰ De permanenta medlemmarna har anklagats för att sätta sina egna intressen före humanitära.⁸¹ När andra världskriget avslutades ansågs de fem medlemsstaterna vara segrare och de mäktigaste länderna under denna period. Sedan dess har makten skiftat och idag har andra länder trätt fram och tagit ledande roller. Maktfördelningen i säkerhetsrådet speglar följaktligen inte längre hur maktfördelningen ser ut i verkligheten idag.⁸² Visserligen har andra medlemsstater accepterat säkerhetsrådets uppbyggnad när de anslöt sig till FN och godkände dess traktat vilket legitimerar att säkerhetsrådet kan fatta bindande beslut, men detta samtycke gavs under de särskilda omständigheter som förelåg då.⁸³ Under tidens gång har säkerhetsrådet utvecklats och fått andra typer av uppgifter och befogenheter, något det tidigare samtycket inte nödvändigtvis omfattar.⁸⁴

⁷⁸ Se Bailey & Daws (1998) s. 227 ff.

⁷⁹ Se Weiss & Daws (2008) s. 141.

⁸⁰ Se Iyase & Folami (2018) s. 107 ff.

⁸¹ Ibid. s. 114.

⁸² Se Harrington (2018) s. 41.

⁸³ Se Collins & White (2011) s. 124.

⁸⁴ Se Alvarez (2017) s. 348

5.3 Vetorätten i Internationella valutafonden

5.3.1 Internationella valutafonden och statssuveränitet

Internationella valutafonden (hädanefter IMF) startade genom Bretton Woods – konferensen 1944 som en konsekvens av den stora depressionen under 1930-talet. Avsikten var att undvika ett liknande ekonomiskt nederlag genom att inrätta en fond som skulle erbjuda finansiell hjälp till de medlemsländer som hade svårighet att betala sina skulder tills de hade anpassat ekonomin till de rådande omständigheterna och var på uppgång igen. I princip var syftet med organisationen att identifiera och undvika de faktorer som gav upphov till brister och misslyckanden på marknaden. Bristerna kunde finnas inom olika områden, till exempel information och koordination. Eftersom syftet med organisationen var att undvika dessa misslyckanden har åsikterna kring IMF:s betydelse skiftat genom åren. När marknaden varit väl fungerande har IMF:s betydelse ansetts vara liten och organisationens existens har ifrågasatts. Under finansiella kriser har organisationens arbete ansetts vara viktigt, även om dess arbete jämväl har kritiserats. Organisationens ursprungliga syfte, att försöka identifiera och undvika finansiella kriser, har åsidosatts till förmån för organisationens verkliga syfte, att erbjuda stöd till medlemsländer när kriser väl sker.⁸⁵

IMF har flera olika organ men de viktigaste är Guvernörsstyrelsen och Exekutivstyrelsen. Guvernörsstyrelsen är det högst beslutande organet inom organisationen. Varje stat har en guvernör i styrelsen. Deras huvuduppgifter är att medge och suspendera medlemskap, att öka eller minska staters kvoter och aktieinnehav och att anpassa organisationens traktat över tid. Guvernörsstyrelsen har delegerat mycket av sin auktoritet till Exekutivstyrelsen, som har hand om organisationens vardagliga uppgifter. Exekutivstyrelsen består av 24 ledamöter. Varje ledamot har ansvar över en viss valkrets av medlemsstater. Exekutivstyrelsen tar främst beslut genom konsensus och endast i undantagsfall sker en formell röstning.⁸⁶

IMF använder sig av viktad röstning vilket innebär att vissa staters röster anses ha mer tyngd än andras. Detta medför att stater med starkare ekonomi har mer inflytande inom organisationen. Detta är naturligt eftersom de bidrar med mer resurser och stabilitet, men går emot principen om suveränitet där alla stater ska vara likvärdiga. I verkligheten däremot är

⁸⁵ Se Bird & Rowlands (2016) s. 2 ff.

⁸⁶ Se Ramlogan & Fritz-Krockow (2007) s. 70 ff.

stater inte likvärdiga, särskilt vad gäller förutsättningar för makt och inflytande i världspolitiken.⁸⁷

Idag är nästan alla världens länder medlemmar i IMF. Medlemskap ges till stater som har kontroll över sin utrikespolitik samt har vilja och möjlighet att uppfylla organisationens förpliktelser. Efter att detta har kontrollerats kan Guvernörsstyrelsen anta en medlemskapsresolution genom enkel majoritet. Medlemskap kan avslutas frivilligt av staten eller genom uteslutning om staten inte uppfyller sina förpliktelser. Detta är dock sällsynt.⁸⁸

5.3.2 Vetorätt inom Internationella valutafonden

IMF använder sig av viktad röstning som baseras på medlemsstaternas kvoter. Kvoterna beräknas utifrån medlemsstatens ekonomi i förhållande till världsekonomin.⁸⁹ Kvoterna har beskrivits som en av hörnstenarna i IMF och beräkningen av dem har sett olika ut över tid.⁹⁰ När organisationen upprättades beräknades kvoterna enligt Bretton Woodssystemet, detta ändrades under 1970-talet. Fortfarande är systemet inte väl ansett bland flera av medlemsstaterna. Det görs utredningar regelbundet över hur beräkningen av kvoterna bör ändras. Det krävs emellertid 85% majoritet för att ändra systemet, konsensus är därmed svårnådd.⁹¹ Kvoterna är omdebatterade överlag, främst eftersom de påverkar medlemsstaters inflytande vid beslutsfattandeprocesserna och även deras tillgång till organisationens resurser.⁹²

De viktigaste besluten inom organisationen, däribland ändring av beräkningen av kvoter, kräver 85 % majoritet vid röstning. Eftersom USA innehar nästan 17 % av rösterna i och med deras kvot har de ett faktiskt veto inom dessa frågor. Även de medlemsstater som tillhör Europeiska Unionen har ett effektivt veto om de går samman. Det finns alltså inget givet veto till någon medlemsstat inom organisationen, men på grund av kvoterna har USA vetorätt. Detta veto och kravet på 85 % majoritet har gett upphov till kritik från medlemsstater med mindre inflytande då de upplever att de inte effektivt kan utöva inflytande över organisationen

⁸⁷ Se Klabbers (2015) s. 180.

⁸⁸ Se Ramlogan & Fritz-Krockow (2007) s. 4.

⁸⁹ Ibid. s. 6.

⁹⁰ Se Bird & Rowlands (2016) s. 19.

⁹¹ Se Ramlogan & Fritz-Krockow (2007) s. 6.

⁹² Se Bird & Rowlands (2016) s. 21.

i någon riktning. Detta påverkar organisationens legitimitet och effektivitet. Samtidigt är den nuvarande beräkningen av kvoter till förmån för de stater med mindre ekonomi.⁹³

6. Analys

Internationella organisationer är en viktig beståndsdel inom den internationella rätten och påverkar juridikens utveckling på den internationella arenan. Deras arbete och engagemang har inflytande på staternas lagstiftning men framför allt på staternas självständighet. Ett medlemskap i en internationell organisation ger staten flera fördelar som att kunna inverka på världspolitiken och utvecklingen av den internationella rätten. Däremot måste staterna ge upp en viss del av sin suveränitet för att kunna åtnjuta fördelarna med medlemskapet. Detta är staterna generellt sett kritiska till eftersom det innebär en förlust av kontroll. Kritiken från staterna har inneburit att organisationerna försökt upprätthålla staternas suveränitet men utan att detta går ut för mycket över organisationens överstatlighet. En strategi har varit att utforma organisationens röstningssystem så att staterna får en makt som innebär att de fortfarande har viss kontroll över sin suveränitet. Beslutsfattandeprocessen kan ta olika form men en av de som undersökts är vetorätten. Vetorätten är dock ingen fast beslutsform, den kan ha olika struktur och olika syften beroende på hur den används. I denna uppsats har vetorätten undersökts i tre olika internationella organisationer för att se hur den kan definieras.

Inom EU ges vetorätt till alla stater. Detta är en bekräftelse på alla staters jämställdhet och deras röster har lika vikt. Detta faller väl med principen om statssuveränitet, att ingen annan suverän beslutsfattande enhet kan ta beslut utan statens samtycke. EU använder sig alltså av enhällighet, en metod som dock visat sig vara besvärlig i många situationer. Att uppnå enhällighet är komplicerat, särskilt i en så pass stor organisation med många medlemsstater som har olika åsikter, värderingar och prioriteringar. Det ges inte heller samma möjlighet till diskussion innan röstning som till exempel konsensus gör. Enhälligheten har gjort EU till en låst organisation med svårigheter att utvecklas. Till följd därav har enhällighet som röstningsmetod avskaffats inom flera områden för att underlätta organisationens arbete och effektivitet. Istället används kvalificerat majoritet vilket gör att länderna förlorar sin vetorätt och därmed en stor del av sin suveränitet. Vetorätten har därmed stor betydelse för upprätthållandet av staternas suveränitet inom EU. Det syns även en utveckling där beslut med enhällighet blir allt färre och överstatligheten inom organisationen växer. Däremot

⁹³ Se Bird & Rowlands (2016) s. 29 f.

används enhällighet fortfarande för många större och viktigare beslut, möjligtvis beslut som kan inverka stort på staternas suveränitet.

FN har ett särskilt tillvägagångssätt där endast fem stater har fått vetorätt. Det har en historisk förklaring där FN hade varit en ineffektiv organisation om dessa fem stater inte blivit medlemmar. Sedan dess har maktspelet i världen förändrats och vissa av de stater som ansågs ha övertaget förr har förlorat denna status. Däremot har de behållit sin vetorätt. Denna vetorätt innebär att dessa staters röster anses vara viktigare och medlemsstaterna blir därmed inte jämställda när det kommer till inflytandet i organisationens arbete. Detta följer inte en av utgångspunkterna inom FN, att organisationen grundar sig på alla staters lika suveränitet. De fem permanenta medlemmarna av säkerhetsrådet kan lägga in veto mot aktioner som inverkar på deras suveränitet och har genom vetorätten en starkare suveränitet än de stater som saknar vetorätt. De kan även påverka andra staters suveränitet genom att lägga in veto i beslutsfattandeprocesser som rör dessa staters suveränitet. Detta innebär att vetorätten i FN har en mer negativ funktion vad gäller staternas jämställda suveränitet jämfört med EU. Inom EU används vetorätten för att säkerställa alla staters lika suveränitet, medan vetorätten inom FN istället stärker fem staters suveränitet och minskar de andras. Detta är ett tecken på att vetorätten kan påverka statssuveräniteten åt båda håll – både förstärka och försvaga den, beroende på vilka stater som innehar vetorätt.

Internationella valutafonden är i en speciell situation då de använder sig av viktad röstning och vetorätt inte har getts till någon stat. Den viktade röstningen baseras på staternas kvoter som har beräknats genom en jämförelse mellan statens ekonomi och världsekonomin. Detta kan anses vara rättvist då de stater med större ekonomi som ger mer resurser till organisationen har större chans att påverka organisationens beslut. Konsekvensen har emellertid blivit att USA har ett effektivt veto i de röstningar som kräver 85% majoritet, eftersom staten innehar nästan 17% av rösterna. Den viktade röstningen går emot att alla stater ska anses vara jämställda vad kommer till suveränitet och ingen stat ska kunna besluta över en annan utan dennes samtycke. Däremot kan viktad röstning anses vara rättvis då den är baserad på en viss faktor där länderna behandlas lika. Internationella valutafondens röstningssystem kan jämföras med EU:s system med viktad röstning. Inom EU är dock ingen stat tillräckligt stor för att kunna ha ett effektivt veto. Troligtvis var detta tanken med Internationella valutafondens system från början, sedan har det utvecklats till att USA har fått ett veto vilket stärker USA:s suveränitet medan det minskar andra länders suveränitet.

Vetorätten har här en negativ innebörd för alla staters lika suveränitet precis som i FN. USA har möjlighet att skydda sin egen suveränitet och minska andras genom att använda sig av sin vetorätt när beslut ska tas.

Vetorätten kan följaktligen ha olika betydelse för statssuveräniteten i internationella organisationer. I EU är grunden enhällighet som upprätthåller alla staters suveränitet. Inom FN och internationella valutafonden stärker vetorätten vissa staters suveränitet men minskar andras som får underkasta sig vetospelarnas ställningstaganden. Vetorätten har inom dessa organisationer en negativ betydelse för alla staters lika suveränitet, men positiv för de stater som innehar vetorätten. Slutsatsen blir att de stater som innehar vetorätt har en stark kontroll över sin suveränitet då staten kan påverka beslut som annars skulle minska suveräniteten. Det har dock troligtvis inte varit tanken i många fall att vetorätt valts just för att bevara staters suveränitet. Detta kan troligtvis endast sägas om EU:s val av enhällighet som beslutsfattandemetod. Inom FN används vetorätten istället för att få ihop organisationen över huvud taget, medan vetorätt inte ens var tänkt att existera inom Internationella valutafonden.

Oavsett det ämnade syftet har vetorätten inverkan på statssuveräniteten för medlemsstaterna i alla de tre organisationerna. Detta oavsett om det är avsikten eller ej. Vetorätt har positiv effekt för statssuveräniteten för de stater som innehar rätten, men kan vara negativ för de andra. Däremot är det komplicerat att få till en ändring. För att kunna ta bort enhällighet som röstningsmetod för vissa beslut inom EU måste alla länder rösta för och inte använda sig av sin vetorätt. För att ta bort vetorätten inom säkerhetsrådet i FN måste de fem staterna avstå från att lägga in veto och stoppa beslutet. För att ändra kvoterna i Internationella valutafonden krävs 85% majoritet vilket innebär att USA, som innehar ett veto, måste avstå från att rösta emot. Eftersom vetorätt innebär stor kontroll, inte bara över statens suveränitet utan även över organisationens fortsatta utveckling, är det svårt att tro att systemet skulle ändras inom en snar framtid. Möjligtvis är chansen större inom EU där enhällighet hämmar effektiviteten vilket staterna kan vilja undvika. Följaktligen är det invecklat att få bort vetorätten även om den kan ha negativa konsekvenser för medlemsstaternas suveränitet och sammanhållningen inom organisationen.

7. Slutsatser

Vetorätt används inom beslutsfattandeprocesserna inom flera internationella organisationer. Däremot har vetorätten fått olika utformning och används av olika anledningar. Den har tillika olika effekt på staters suveränitet. Effekterna av vetorätten på statssuveräniteten kan vara både positiva och negativa beroende på hur den används. Det som kan observeras är att de stater som har vetorätt får stärkt suveränitet vilket minskar de övriga staternas suveränitet. Genom att stoppa beslut som inverkar på statens suveränitet kan staten skydda sin suveränitet även om detta går ut över andra stater. Vetorätten har här en viktig betydelse för att bevara statens suveränitet. Vetorätt kan alltså definieras som ett suveränitetsbevarande instrument om det används på detta sätt.

Käll- och litteraturförteckning

Litteratur

Alvarez, José E. (2017), *The impact of international organizations on international law*, Brill/Nijhoff.

Amato, Giuliano & Moavero-Milanesi, Enzo & Pasquino, Gianfranco & Reichlin, Lucrezia (2019), *The History of the European Union*, Hart Publishing.

Bailey, Sydney Dawson & Daws, Sam (1998), *The procedure of the UN Security Council*, Clarendon Press.

Bird, Graham & Rowlands, Dane (2016) *The International Monetary Fund: Distinguishing Reality from Rhetoric*, Edward Elgar Publishing.

Bogdan, Michael (2012), *Concise Introduction to Comparative Law*, Europa Law Publishing.

Collins, Richard & White, Nigel D. (2011), *International Organizations and the Idea of Autonomy*, Routledge.

Detter, Ingrid (1965), *Law Making by International Organizations*, P. A. Norstedt & Söners Förlag.

Fasulo, Linda (2015), *An Insider's Guide to the UN*, Yale University Press.

Fioretos, Orfeo (2017), *International Politics and Institutions in Time*, OUP Oxford.

Ganghof, Steffen (2011), *Promises and Pitfalls of Veto Player Analysis*, The Swiss Political Science Review.

Head, John W (2019), *Addressing Global Challenges through Pluralistic Sovereignty: A critique of state sovereignty as a centerpiece of international law*, Kansas Law Review Inc.

Harrington, Alexandra (2018), *International Organizations and the Law*, Routledge.

Heller, Hermann och Dyzenhaus, David (2019), *Sovereignty: A Contribution to the Theory of Public and International Law*, Oxford University Press.

Kaufmann, Johan (1980), *United Nations: Decision making*, Martinus Nijhoff Publishers.

Klabbers, Jan (2015), *An Introduction to International Organizations Law*, Cambridge University Press.

Krasner, Stephen D. (1999), *Sovereignty: Organized Hypocrisy*, Princeton University Press.

Kreijen, Gerard & Brus, Marcel & Duursma, Jorris & De Vos, Elizabeth & Dugard, John (2002), *State, Sovereignty, and International Governance*, Oxford University Press.

Iyase, Blessing Nneka & Folarin, Sheriff Folami (2018), *A Critique of Veto Power System in the United Nations Security Council*, Danubius University Press.

McCormick, John & Olsen, Jonathan (2013), *The European Union: Politics and Policies*, Westview Press.

Milton, Patrick & Axworthy, Michael & Simms, Brendan (2019), *Towards A Westphalia for the Middle East*, C Hurst & Co Publishers Ltd.

Morgenstern, Felice (1986), *Legal Problems of International Organizations*, Cambridge University Press.

Peritz, Lauren (2020), *When are International Institutions Effective? The Impact of Domestic Veto Players on Compliance with WTO Rulings*, International Studies Quarterly.

Ramlogan, Parmeshwar & Fritz-Krockow Bernhard (2007), *International Monetary Fund Handbook*, International Monetary Fund.

Raz, Joseph (2017) *The Future of State Sovereignty*, Columbia Law School.

Ross, Alf (2008), *Constitution of the United Nations: Analysis of Structure and Function*, The Lawbook Exchange, Ltd.

Sandgren, Claes (2018), *Rättsvetenskap för uppsatsförfattare : ämne, material, metod och argumentation*, Norstedts Juridik.

Slapin, Jonathan B. (2011) *Veto Power: Institutional Design in the European*, University of Michigan Press.

Tallberg, Jonas (2010), *EU:s Politiska System*, Studentlitteratur AB.

Tsebelis, George (2002), *Veto Players: How Political Institutions Work*, Princeton University Press.

Vunici, D. (2019), *Independence, Sovereignty, Preponderance – The Prevalence and the Territorial Expansion of State Power*, Prizren Social Science Journal.

Weiss, Thomas G. & Daws, Sam (2008), *The Oxford Handbook on the United Nations*, OUP Oxford.